

УДК 75(477.81)

Сташук О.А. – канд. пед. наук, доц. кафедри
образотворчого мистецтва РДГУ**ОБРАЗОТВОРЧІ ГОРИЗОНТИ МЛИНІВЩИНИ:
ХУДОЖНИК-ПЕДАГОГ ОЛЕКСАНДР ДОВГАЛЮК**

Зважаючи на постійний ріст освіченості, стан розвитку нашого суспільства характеризується посиленням інтересом до різних видів мистецтва, зокрема й образотворчого. Не зважаючи на величезну кількість різноманітних творів сумнівного походження, що продукує ринок, у культурному середовищі Рівненського краю зростає інтерес до професійного мистецтва, творчих образів високого гатунку. Потреба у цьому визначається почуттям відповідальності за долю нації і її культури, збереження моральних цінностей, прагнення до краси в усіх її проявах, що завжди характерне для українців. «Краса... гармонійно налаштовує духовний світ, викликає позитивні емоції, активізує природу людини, – це творча спрямованість на досягнення того порядку, що відповідає логіці розвитку усього світу» [5; 6].

Одночасно виявляється інтерес і до окремих особистостей, які жили і працювали на Рівненщині, мали певне відношення до місцевих культурно-мистецьких процесів. Час від часу з'являються публікації, у яких, окрім звичайного життєпису, висвітлюються різноманітні сторони творчої діяльності. Ознайомлення з такими матеріалами змушує переглядати загальноприйняте ставлення і оцінку щодо них, адже результати діяльності цих особистостей не лише вражають, а й мають вплив на подальший розвиток суспільства.

З плином часу важливою постає різностороння діяльність тих, хто жив і працював на периферії – невеликих населених пунктах. Художник-педагог Олександр Панасович Довгалюк був одним із тих, хто зумів залишити яскравий слід на освітянсько-мистецькій ниві, передати підростаючому поколінню духовні цінності, красу, гармонію і велич всесвіту. Він не лише розпочав і упродовж десятиліть розвивав професійне навчання дітей образотворчому мистецтву, а й витворив індивідуальні мистецько-педагогічні методи, які, безумовно, заслуговують на увагу.

Метою статті є висвітлення життєдіяльності цієї особистості.

Серед мистецтвознавців Рівненщини питання вивчення мистецько-педагогічного набутку О.Довгалюка не ставилось, хоча потреба в чому давно назріла.

Містечко Млинів розкинулось за півсотні кілометрів від обласного центру, на березі живописної річки Іква. Його назва походить від слів «млин», «млини», «млинів», адже зручне розташування поселення давало змогу мати декілька водяних млинів [4; 37].

Сьогоднішній Млинів – районний центр, тихе і ошатне містечко, що переборює труднощі утвердження державної незалежності. Бережуть млинівчани свою славу історію. Довго і болісно прийшлося заліковувати рани, які принесла Друга світова війна. Поступово містечко піднімалось із руїн, виростали нові будинки, вулиці. Навколишня краса не могла залишати байдужими жителів, котрі прагнули залучати до прекрасного своїх дітей.

1963 року розпочинає працювати Млинівська районна музична школа, а згодом, при районному Будинку піонерів – гурток любителів образотворчого мистецтва, що незабаром переростає у студію юних художників [8; 68]. Діти з Млинова і навколишніх сіл отримують можливість навчатися гри на музичних інструментах, малювати, різьбити, виліплювати. Керував студією, а пізніше і створеною ним дитячою художньою школою, педагог, художник О.Довгалюк, з чийм іменем пов'язують становлення образотворчої освіти у районі. Завдяки йому чимало дітей навчилися розуміти і любити мову мистецтва, знайти своє професійне покликання, а художня школа стала знаною не лише в Україні, а й далеко за її межами.

1965 року О.Довгалюк, випускник Яворівського училища художньої різьби по дереву,

прибуває до Млинова. Робота у середній школі не задовольняє молодого вчителя, тому багато часу віддає заняттям у створеному ним гуртку образотворчого мистецтва, в якому займалося 15 учнів [8; 67]. Згодом, у 1967 році, при Будинку піонерів Олександр Панасович організовує гурток різьби по дереву. Кількість бажаючих займатися малюванням і різьбленням зростає, гурток перетворюється у художню студію.

Завершивши навчання на художньо-графічному факультеті Одеського державного педінституту ім. К.Ушинського, з притаманною йому енергією віддається справі, яка і стала справою усього життя – навчати дітей образотворчому мистецтву.

Студія юних художників функціонувала до 1975 року, де вивчали основи образотворчого мистецтва, малювали з натури, по пам'яті, створювали живописні та графічні композиції. Багато з них захоплювалось ліпленням, ліногравюрою, різьбленням по дереву, іншими видами образотворчої діяльності.

У місцевій пресі з'являються перші публікації про успіхи юних художників, ще невідомого керівника. За роки функціонування студії, згідно записів у студійних журналах, у ній навчалось 64 учні [8; 67]. Серед перших – відомі нині діячі культури, мистецтва, освіти: О.Чижевський, Заслужений архітектор України, головний редактор журналу «Особняк» (м. Київ), О.Тишук, художник-графік, кандидат мистецтвознавства (м. Львів), М.Солованюк, головний архітектор м. Вінниця, Є.Троцька, художник-живописець, вчитель образотворчого мистецтва с. Мирогоща Рівненської обл., М.Князь, архітектор (м. Львів), В.Мединський, заступник головного архітектора м. Житомир і багато ін.

Обласна газета «Червоний прапор» від 28 серпня 1973 р. видрукувала статтю, у якій йдеться про успіхи студії [7; 4]. Автор статті вказує на оригінальність юних митців, декоративність і несподіваність кольорового вирішення композицій. Їх успіхи були доволі значними. Жителі міста вперше отримали можливість побачити стенди з академічними рисунками, живописними натюрмортами, тематичними декоративними композиціями і вишуканими скульптурками людей, тварин.

О.Довгалюк плекає мрію про створення справжнього мистецького осередку, де можна було б отримувати початкову образотворчу освіту. Розпочались безкінечні клопотання перед освітньо-культурними установами; до Міністерства культури УРСР було надіслано клопотання щодо організації художньої школи.

І ось 29 травня 1975 року виконком Млинівської районної Ради депутатів трудящих ухвалює рішення за №172 «Про відкриття в смт. Млинів дитячої художньої школи» [1; 24]. У документі, зокрема, зазначалось:

«У зв'язку з великою кількістю бажаючих вчитись образотворчому мистецтву, що не може задовольнити існуюча художня студія при районному Будинку піонерів, виконком районної Ради трудящих вирішив:

1. Просити обласне управління культури порушити клопотання перед Міністерством культури УРСР про відкриття з 1 вересня 1975 року в смт. Млинів дитячої художньої школи.

2. Виділити приміщення для дитячої художньої школи по вулиці Зарічній, №14.

3. Асигнування художньої школи з 1 вересня 1975 року по 1 січня 1976 року провести за рахунок коштів районного бюджету.

4. Районному відділу культури (зав. відділом тов. Скупський Ю.Д.) забезпечити художню школу педагогічними кадрами та обладнанням для учбового процесу».

Голова виконкому районної Ради депутатів трудящих (підпис) В.Дідик

Секретар виконкому районної Ради депутатів трудящих (підпис) В.Теслюк

Відразу ж після ухвалення цього рішення, у районній газеті «Зоря» з'являється оголошення [6; 4] про прийом на навчання.

Отже, з вересня 1975 року Млинівська дитяча художня школа розпочала свою діяльність. Перші вчителі школи – Світлана Продан, Галина Білик, директор – О.Довгалюк. Із статті Олександра Панасовича, опублікованій у районній газеті «Зоря», дізнаємося:

«Художня школа ставить за мету дати дітям загальну художню освіту, виховувати їх естетично, навчати правильно виконувати рисунок, живопис, скульптуру, а також готувати найбільш здібних до вступу в художні навчальні заклади...» [6; 3].

Для кожної вікової групи були розроблені окремі плани роботи, у яких визначались ефективні форми і методи навчання. Основне завдання педагогів: не лише навчати дітей змальовувати побачене, а й відтворювати почуття, особисте розуміння світу.

Невеликий педагогічний колектив уміло розвивав творчі здібності своїх вихованців, виховував у них естетичні смаки, навчав розуміти прекрасне, творити.

Майже 50 дітей навчалось у школі в перший рік її існування. Навчання проводилось за класичними схемами – малювання з натури, по пам'яті, тематичне малювання, ліплення (скульптура), різьблення. Відзначались перші кращі учні, серед яких М.Єфімчук, В.Галабурда, М.Солованюк, С.Король, О.Гуч, В.Мединський та ін.

У фойє місцевого кінотеатру «Жовтень» відкриваються різноманітні художні виставки учнів школи, згодом у них беруть участь і випускники.

З кожним наступним роком проводяться виставки-звіти учнів та викладачів, які влаштовуються у школах, підприємствах. Налагоджуються зв'язки з іншими закладами, відбуваються взаємообміни кращими учнівськими роботами Ровенської, Луцької та Староконстантинівської художніх шкіл. Традиційними стали екскурсії до Львівської картинної галереї, її філії у м. Олеську, до художнього відділу Луцького краєзнавчого музею. Усе це збагачувало учнів, дозволяло розвивати естетичні смаки та уподобання.

В архіві школи зберігаються листи з редакцій журналів «Юный художник», «Пионер», газет «Юный ленинец», «Зірка», телестудії «Орля» та ін., у яких винесені подяки за участь учнів школи у різноманітних конкурсах, програмах, виставках. Республіканські художні виставки, у яких беруть участь юні художники Млинова, влаштовуються у Кривому Розі, Миколаєві, Києві, Запоріжжі, інших містах України. На виставці дитячої художньої творчості, що проходила у Ровенському художньому салоні 1982 р., було представлено чималу кількість їх робіт.

Обласна газета «Червоний прапор» опублікувала статтю В.Карєвої, у якій, зокрема, зазначалося: «Неочікуваним.. колоритом, дитячою безпосередністю відзначаються роботи юних любителів пензля з Млинівської художньої школи. Усе ...емоційне і наповнене глибоким змістом» [3; 4]. Налагоджена творча співпраця з відомими ровенськими художниками Р.Звягінцевим та В.Тищенком, які неодноразово були в гостях в учнів художньої школи, ставали добрими порадиниками.

За 6 років функціонування художньої школи зареєстровано 46 випускників, за 8 років – 93 випускники, за 10 років – 138 випускників, із них 40 уже закінчили або ж продовжують навчання на відділах образотворчого мистецтва та архітектури середніх і вищих навчальних закладів.

Вересень 1985 року – 10-річний ювілей школи, що стала важливим регіональним центром вивчення і пропагування образотворчого мистецтва серед підростаючого покоління.

Вчителями школи постійно впроваджуються нові форми і методи роботи з дітьми, вдосконалюється навчальний процес. Окрім малювання з натури, важливою ланкою навчання стали пленерні замальовки, звітні виставки, загальношкільні підсумкові перегляди та ін. Вдалося суттєво зміцнити матеріальну базу, виокремити скульптурний клас, інші допоміжні приміщення.

Окрім районного центру і навколишніх сіл, де постійно влаштовуються виставки, роботи учнів демонструються на обласних та республіканських художніх виставках дитячої творчості, Центральному телебаченні у популярній передачі «В каждом рисунке – солнце», окремі потрапляють на Всесоюзну виставку дитячої творчості у Кремлівський Палац з'їздів. Експонуються роботи учнів школи і на міжнародних конкурсах на кращий дитячий малюнок, що проходили у Польщі, Чехословаччині, Болгарії, Швейцарії.

Редакція журналу «Болгария» і міжнародний центр «Знамя мира» нагороджують

грамотами 18 учнів школи [8; 68]. І за усім цим стоїть постать О.Довгалюка – талановитого художника, організатора, вдумливого педагога. Як результат – потенціал дітей розкривається, вони поступово стають митцями. Про це свідчать звітні художні виставки, у яких беруть участь випускники. Такою була виставка 1986 року, у якій взяло участь чимало молодих художників, у минулому випускників школи. Живопис Н.Августіної, В.Вальчуна, Є.Троцької, М.Єфімчука, І.Яковчука, Е.Ткачук, графіка С.Музики, О.Тищука, В.Пясецького та ін. сприймалися як мистецько-культурне явище, що викликало зацікавлення.

У наступному, 1987 році, звітна виставка художньої школи привернула особливу увагу громадськості, оскільки присвячувалася Міжнародному року миру. Виставка відкривалась в урочистій обстановці і засвідчила професійний ріст її учасників.

За 25 років існування школа мала уже 388 випускників. Майже кожен п'ятий з них закінчив вищий чи середній художній заклад; значна частина домоглася високих творчих досягнень. Троє стали переможцями Міжнародного конкурсу юних художників у чеському м. Лідіце, у якому брали участь представники 71 країни.

2005 рік увійшов в історію Млинова як час 30-річного ювілею школи. Напередодні Дня художника у залах краєзнавчого музею відкрилась ювілейна виставка «30 років разом». За всю історію існування школи вона виявилась наймасштабнішою як за кількістю учасників, так і за кількістю представлених робіт і засвідчила високий рівень художньої творчості. На жаль, О.Довгалюк не дожив до цієї події: внаслідок важкої хвороби він помер за декілька місяців до цього.

І сьогодні Млинівська дитяча художня школа продовжує своє функціонування. Нині нею керує її випускник – Ю.О. Довгалюк, який продовжує розпочату батьком справу. Плідно працює і очолюваний ним педагогічний колектив, що керується важливим дидактичним принципом реалістичності образотворчої освіти.

Що ж було найбільш суттєвим, визначальним у творчо-педагогічній діяльності О.Довгалюка, і як можна означити його основні характеристики?

Найбільш важливим у його діяльності було ставлення до мистецтва як до важливої суспільної культурної діяльності, у якій учень є не лише суб'єктом, а й рівноправним учасником навчального процесу. Про важливість такого інтерактивного навчання педагог постійно наголошував і своєю діяльністю підтверджував.

Той, хто ставав учнем художньої школи, відразу потрапляв в атмосферу творчого процесу, в якому усі рівні; він навчався в умовах довірливого ставлення, поваги до його творчих задатків, успіхів і невдач, віри і впевненості у творчі сили. Звідси – постійна участь дітей у виставковій діяльності. Кожне виконане завдання творчого (а в окремих випадках і навчального) характеру повинне було бути представленим на виставку, а також на загальний перегляд для оцінки. Тому учневі ставилось завдання не лише виконати рисунок, скульптуру чи тематичну композицію. З самого початку він працює над створенням художнього образу, твору мистецтва.

Йдеться про важливі елементи педагогіки дитячої освіти, застосовані О.Довгалюком і педагогічним колективом – поставлення учня в умови творчої рівності із вчителем і, по-друге, орієнтування його не лише на звичайне малювання, а на більш важливішу мету – створення художнього образу певної значущості. Учень проймався відповідальністю за свою працю, розумів її важливість і значення, і, по суті, готував себе до майбутньої творчої діяльності. Такі підходи в жодному разі не заперечували індивідуальної творчості дітей, навпаки, сприяли її розкриттю і збагаченню, допомагали краще розуміти сутність і призначення мистецтва, приводили до поступового розуміння мистецтва як «вищої кристалізації естетичного споглядання життя» [5; 6].

У навчанні використовувались загальноприйняті методи художньої освіти – робота з натури і за уявою, тематичне малювання, робота у різних художніх техніках (у тому числі пластичних), начерки, плернерні замальовки тощо. Багато уваги приділялось малюванню гіпсових зразків – об'ємних геометричних фігур, пластанатомічних форм, портретів

античних героїв. Вивчалась загальна історія мистецтв, елементи пластичної анатомії, перспективи. Визначальним було впровадження О.Довгалюком важливого правила при створенні художнього твору – від задуму, композиційних пошуків, ескізів до закінченої творчої роботи у конкретному художньому матеріалі. Такий підхід налаштовував на активність, учні швидко переборювали страх, невпевненість у власних творчих можливостях. При цьому не допускалися зверхність і легковажність при виконанні завдань, виховувалося шанобливе ставлення до творчих завдань як до надзвичайно відповідальної діяльності. Важливого значення такий підхід набував при виконанні підсумкових та випускних робіт. У навчанні акцент ставився на місцеві історико-культурні традиції, дані археологічних розкопок, здобутки місцевого мистецтва і архітектури. Одночасно з викладанням мистецьких дисциплін, учнів ознайомлювали з історією палацу графа та родини Ходкевичів як фундаторів культурного відродження Млинова, з окремими історичними фактами перебування у Млинові відомого польського діяча Т.Костюшка, іншими історичними постатями, які мали певне відношення до краю. Неодноразові відвідування краєзнавчого музею, виконання різноманітних замальовок з експонатів, а також малювання зразків місцевої архітектури, таких як Млинівська Свято-Покровська церква (споруда середини ХІХ ст.), залишки палацу, Муравицькі пагорби [8; 44] тощо, – усе це збагачувало учнів, розвивало почуття гордості за свій край. А в мистецьких здобутках дітей виявлялись риси, про які неодноразово зазначалось у періодиці, відгуках, радіо і телепередачах [3; 4], – самотність і оригінальність, місцевий колорит творів і, звичайно, безпосереднє відчуття краси.

Отже діяльність Млинівської художньої школи не зосереджувалась лише на районному центрі, а швидко отримала розголос у селах району.

На початку 80-х років у с. Війниця за ініціативи О.Довгалюка розпочала діяльність дитяча картинна галерея, що розташувалась у приміщенні старої церкви. Тоді ж у селищі Демидівка було відкрито філію художньої школи, що функціонує і понині. Отже, відкриття дитячої художньої школи у райцентрі не лише сприяло розвитку дитячої образотворчої освіти в краї, а й вивело її на якісно новий рівень, відкрило нові можливості для навчання.

Список використаної літератури

1. *ДАРО: ф. 279, оп. 1. – спр. 410 (Протоколи засідань виконкому районної Ради депутатів трудящих).* – Від 29 травня 1975 року до 30 червня 1975 року. – Арк. 24.
2. *Зоря.* – 1975. – 3 черв. – № 38.
3. *Карєва В.* Експонують юні художники / В.Карєва // Червоний прапор. – 1982. – 2 лип. – № 36.
4. *Млинів: історико-краєзнавчі дослідження:* Матеріали наук.-теорет. конф., присв. 500-літтю Млинова. – Луцьк: ВАТ «Волинська обл. друк», 2008. – Млинів, 2008.
5. *Покотило А.* Мистецтво: потреба в істині / А.Покотило // Образотворче мистецтво. – 2007. – № 3.
6. *Світ очима дітей* // Зоря. – 1976. – 12 жовт. – № 36.
7. *Червоний прапор.* – 1973. – 28 верес. – № 42.
8. *Цимбалюк Є.П.* Млинів: Минуле і сучасність, сторінки 500-літнього літопису / Є.П. Цимбалюк. – Рівне: Волинські обереги, 2006.

Резюме

Йдеться про становлення і розвиток дитячої образотворчої освіти на Млинівщині, окремі епізоди життєдіяльності педагога-художника Олександра Довгалюка, зроблена спроба узагальнення і систематизації його основних педагогічних методів.

Ключові слова: регіональне образотворче мистецтво, художник-педагог, дитяча образотворча освіта.

Summary

Stachuk O. Graphic horizons of Mlynivschyna: artist-teacher Oleksandr Dovgalyuk

In this article some separate elements of graphic arts education are considered among the rising generation on Mlynivschyna. Some episodes of vital functions of Oleksandr Dovgalyuk as the artist-teacher are reflected and done attempt of generalization and systematization of his pedagogical methods of studies.

Key words: the regional artistic education, the artist teacher, the child's artistic education.

Надійшла до редакції 12.09.2012 р.